

6769 SAYILI SINAİ MÜLKİYET KANUNU IŞIĞINDA FAYDALI MODEL KORUMASI VE HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

UTILITY MODEL PROTECTION IN THE LIGHT OF INDUSTRIAL PROPERTY ACT NO: 6769

İLHAMİ GÜNEŞ©

Özet; Faydalı model teknik alanda patentle karşılanamayan yeniliklere verilen korumayı ifade etmektedir. Bu tescil, patentle aynı korumayı on yıl süreyle sağlarken, tescil kriterleri arasında buluş basamağı bulunmamaktadır. Yeni Kanun, tescillerin kalitesini artırmaya ve uyumsuzlukları azaltmaya yönelik değişiklikler öngörmektedir. Bu çalışmada yeni kanun ışığında faydalı model tescili süreci, sona ermesi ve hükümsüzlüğü konusu kısmen eski mevzuata göndermeler yapılarak ele alınacaktır.

Anahtar sözcük: faydalı model, hükümsüzlük, faydalı modele tecavüz, kısmi terkin

Abstract; Concept of utility model means the protection for innovations that can't be granted as patents. Within this registration, one can obtain the same protection as patent document for ten years, but without the term of inventive step among its registration criteria. New law brings changes to increase the quality of registrations and eliminate conflicts in practice. In this work, with the new law's rules, granting process, expiring and invalidation of utility model right is being held with reference to abolished Decree Law 551.

Keywords; utility model, invalidation, infringement, partial invalidity

I. GENEL OLARAK FAYDALI MODEL KAVRAMI

Patent hukuku, buluşlara verilen patentlerin yanında aynı zamanda, faydalı modelleri de konu etmektedir. Teknolojik yeniliklerin çok net hatlarla birbirinden ayrılmaları veya tasnif edilmeleri görüldüğü kadar kolay işlem değildir. Gerçekten yaşadığımız çevreyi ve hayatımızı kolaylaştıran, geliştiren tekniklerin zaman içinde nasıl değiştiğini gözlemleriz. Kullanıcı veya tüketiciler için bir otomobil ürününün ne kadar çok patentli teknoloji barındırdığını görmek gerçekten de şaşırtıcıdır. Öte yandan bazı yenilikler son derece mütevazı ancak kullanışlı olabilmektedir. Örneğin; ince belli bardakta gelen çayın taşma halinde şekerlerin ıslandığı ve erdiği, bilinen basit bir teknik sorundur. Bunu aşmak adına, tabak yüzeyinde yapılı kısmi yükselti, şekerlerin ıslanmamasını sağladığından faydalı model alabilmektedir. Yine, daha az enerji harcayan bir makine modeli, cırt cırtlı kitap, tablet taşıma çantası, tek hareketle pantolon ütüleme aleti gibi örnekler faydalı model kavramını ifade etmeye yardımcı olacaktır. Bilimsel ve teorik temelleri yetersiz veya tartışmalı; ancak pratik, küçük katkılar sağlayıcı; buluş adınının zayıf veya eksik olduğu buluşlar faydalı model belgesi tanınarak korunmaktadır.

Faydalı model, öncelikle bir sınai mülkiyet hakkını; fikri emeğin yoğunlaştığı teknik alana dair bir bilgiyi ifade eder. Faydalı model, fikri ürün üzerinde patente benzer bir koruma sağlayan fikri hak rejimidir. Faydalı modele ilişkin belge, ilgili özellikli ürün bilgisine ilişkin hakkı sembolize eden, kamu otoritesi tarafından yasanın düzenlediği çerçevede izlenen süreç sonunda tanınan bir belgedir. Patentten farklı olarak on yıllık bir koruma bahşedilmektedir. Faydalı model somut, üç boyutlu ürünler için tescillenebilirken usullere faydalı model alınması yasal olarak mümkün değildir.

Nitekim İngiltere gibi birçok hukuk sisteminde, özel faydalı model koruması sağlanmamaktadır¹. Faydalı modelde buluş basamağının aranmaması, İngiltere’de faydalı model sistemine güvensizlik duyulmasına ve 1977 tarihli, 1988’de değişmiş olan “*Copyright, Designs and Patents Act*”²’de bu hak tipine yer verilmemesine yol açmış ise de, Avrupa Birliği, uyumlaştırma mevzuatı çerçevesinde, faydalı model uygulaması olmayan İngiltere’yi direktifler³ yoluyla faydalı model hakkını tanımaya zorlamaktadır⁴. Elbette ABD ve İngiltere’de de faydalı model için haksız rekabete dair genel koruma ilkelerinin mevcut olduğu belirtilmelidir.

Alman Hukukunda ise faydalı model koruması, patent ile aynı tescil şartlarına bağlı tutulmuş olmakla birlikte, patennden farklı olarak esaslı inceleme yapılmaksızın, şekli inceleme ile faydalı model tescili verilmektedir⁵.

Bu yazıda gelişmekte olan ülkemizin sanayisinde rekabet edenlerin büyük bir kısmını oluşturan, KOBİ sınıfına giren işletme ve sanayicilerin sıkça başvuru konusu ettiği, küçük buluşların tescil sürecini, koruma ilkelerini ve uygulama sorunlarını ele alacağız. Tescil ücretleri, yıllık koruma ücretleri ve harçları patente oranla ucuz olan ve esaslı inceleme gerektirmeyen faydalı model, ekonomik yönüyle de KOBİ’lere⁶ hitap etmektedir.

Patent hakkının elde edilmesinin kilit eşiğini buluş adımı oluşturur. Bu koşulun yerine getirilemediği teknolojik ilerlemeler veya gelişmeler ise, yenilikçi çabaların teşviki ve özellikle KOBİ’lerin desteklenmesi bakımından faydalı model belgesi ile karşılanmakta, ödüllendirilmektedir. Buluş basamağı içermeyen, ancak yenilik taşıyan, bilinen tekniğe teknik bir katkısı olan ve sanayiye uygulanabilir nitelikte olan küçük buluşlar da, tescillenerek patentlere paralel biçimde korumadan yararlanırlar⁷.

Sınai Mülkiyet Kanunu’nda⁸ (bundan böyle SMK olarak kısaltılacaktır) ve doktrinde, Patent başlığı altında incelenmesi, düzenlenmesi patentlere benzerliği göstermektedir. SMK’nın faydalı model için açıkça hüküm düzenlemediği konularda patente ilişkin hükümlerin doğasına uygun düştüğü sürece uygulanacağını öngörülmüş olması da bu tespiti teyid etmektedir⁹.

Faydalı model, Türk Patent hukukunda, buluş basamağı içermeyen buluşlara tanınmaktadır. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’nün (WIPO)tanımına göre; faydalı model, sınırlı bir süreyle buluşun sahibine ticari ve sınai olarak tekel hakkı sağlayan belgedir. Faydalı modelin, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, patente benzediği; “küçük patent” veya “yenilik patenti” olarak adlandırıldığı belirtilmektedir¹⁰.

¹© İzmir Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi Hakimi

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/pdfs/ukpga_19880048_en.pdf

² Telif, Tasarım ve Patentler Kanunu

³ Proposal for a European Parliament and Council Directive Approximating the Legal Arrangements for the Protection of Inventions by Utility Models (Faydalı Modellerin Korunmasına Dair Hukuki Uyum Düzenlemeleri Konusunda Konsey ve Avrupa Parlamentosu Direktif Taslağı; europa.eu.int, erişim: 10.01.2015) . Ancak marka ve tasarım için AB’nde yaygın bölgesel sınai mülkiyet koruması ve enstrümanlar bulunmakla birlikte faydalı model hakkı ve koruması ulusal bazdadır. Bu direktif önergesi, üye devletlerce uyum sağlanamadığından geri çekilmiştir.

⁴ FIRTH, Alison/PHILLIPS, Jeremy; Introduction to Intellectual Property Law; Londra 2001, s. 31-32.

⁵ ÖZTÜRK, Özgür; Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları, İstanbul 2008, s. 39.

⁶ Küçük ve Orta Boy İşletmeler

⁷ ERDİL, Engin; Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul 2012, s. 1165.

⁸ SMK, 10.01.2017 tarihli 29944 nolu RG’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁹ SMK m. 145 (1)

¹⁰http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/utility_models/utility_models.htm(erişim: 06.08.2017)

Küçük ve orta boy işletmelerin yenilikçi olması, rekabete teşviki bakımından önemli bir yasal gereç olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de; patente göre ucuz, kolay ve kısa sürede elde edilebilmesine rağmen aynı nitelikte güçlü tekelleci haklar sağlaması nedeniyle, elde edilmesi tercihe değer olan bir sınai mülkiyet belgesidir. Küçük ve orta boy işletmelerin sınai mülkiyet sistemine dahil olmaları; yenilikçi ve rekabetçi olmaları faydalı model aracılığıyla sağlanabilmektedir.

Faydalı modelleri patentten ayıran ilk fark, buluş basamağının aranmaması veya daha gevşek değerlendirilmesidir. Her durumda, faydalı model tescilinin kabulü için yenilik şartı karşılanmalıdır. Ancak buluş basamağı veya diğer deyimle aşık olmama şartı, zayıf veya eksik olsa da tescil talebi kabul görebilmektedir. Uygulamada, patentlenebilme kriterlerinin karşılanmadığı hallerde, patentten vazgeçilerek faydalı modele yönelme görülmektedir. Birçok ülkede, patent başvurusu red olduğunda, başvurunun faydalı modele tahviline izin verilmektedir¹¹. İkinci önemli fark; patentin koruma süresi yirmi yıl olduğu halde faydalı modelin koruma süresinin Dünyada 7 ila 10 yıl arasında değişmesidir. Nitekim SMK, faydalı model için 10 yıllık koruma düzenlemiştir¹². Faydalı model korumasını kabul eden ülkelerde¹³, patent ofisleri genellikle başvuruları tescil etmeden önce esaslı inceleme yapmamaktadır. Bir diğer önemli fark, teknolojinin bazı alanlarının faydalı modellere kapalı olmasıdır. Örneğin ülkemizde, formülasyon veya usuller için patent alınabilecekken faydalı model alınamaz; SMK açıkça sınırlamıştır¹⁴.

Federal Almanya, İtalya ve Portekiz, Faydalı Model korumasını yalnız form itibarıyla, yani üç boyutlu cisimler/şekiller için mümkün kılmaktadır. İspanya, koruma konusu olarak buluşu esas almış olmakla birlikte, bir buluşun mekan şekli olarak bir maddede tecessüm edebilir olmasını, yani üç boyutluluk kavramını esas almıştır. Fransa ve Çin, tüm buluşların faydalı model belgesinin konusunu oluşturabileceğini benimsemektedir¹⁵.

II. FAYDALI MODEL TESCİL SÜRECİ

Faydalı model geliştirdiğini düşünenlerin tescil elde edebilmelerine giden süreç ve yetkili kurum, SMK'da düzenlenmiştir. Mülga PatHKH'nın¹⁶ öngördüğü temel tescil kuralları değişmiş değildir. Yeni ve sanayiye uygulanabilir öğretiler, Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından faydalı model olarak tescillenerek koruma altına alınmaktadır.

Buluşlar veya faydalı modele konu olabilecek küçük buluşlar önce insanın fikri dünyasında doğar ve bir prototip üretilmesi ile somutlaşır. Sonraki safhada verimli ve değerli bir bilgi olduğu anlaşılırsa seri üretime geçilir. Gerçek veya tüzel kişilerin faydalı model olabileceğini tahmin ettikleri bir öğretiyi bulmaları, bir modeli geliştirmeleri halinde, yapılacak ilk adım, yenilikten emin

¹¹http://www.dehns.com/cms/document/What_is_a_utility_model.pdf(06.08.2017)

¹² SMK m. 101 (1)

¹³Arnavutluk, Angola, Arjantin, ARIPO(Afrika Bölgesel Fikri Mülkiyet Organizasyonu), Ermenistan, Aruba, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belarusya, Belize, Brazil, Bolıvy, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Kosta Rika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ekvator, Mısır, Estonya, Etyopya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Guatemala, Honduras, Macaristan, Endonezya, İrlanda, İtalya, Japan, Kazakistan, Kuveyt, Kırgızistan, Laos, Malezya, Meksika, OAPI (Afrika Fikri Mülkiyet Organizasyonu), Peru, Filipinler, Polonya, Portekiz, Güney Kore, Moldovya, Rusya Federasyonu, Slovakya, İspanya, Tayvan, Tacikistan, Trinidad & Tobago, Türkiye, Ukrayna, Uruguay ve Özbekistan.(www.wipo.net; erişim; 13.08.2017)

¹⁴ SMK m. 143(3)

¹⁵ NOYAN, Erdal; Patent Hukuku, Ankara 2015, s. 194.

¹⁶ 551 Sayılı Patentlerin Korunması Hakkında Kanunun Hükmünde Kararname(08.06.1995 tarih, 4113 sayılı Karar ile Bakanlar Kurulunca 24.06.1995'te kabul edilmiş, son olarak 26.04.2004'te 25504 sayılı RG'de yayınlanarak 5194 sayılı kanunla değiştirilmiş ve 10.01.2017 tarih, 29944 sayılı RG'de yayınlanan SMK ile ilga edilmiştir.

olunduktan sonra, faydalı model başvurusu yapmaktır. Böylece, aynı alandaki rakiplere göre öncelik elde edilmiş ve koruma açısından bir teminat sağlanmış olur.

Muhatap kuruma yapılan başvuru şekli şartlar yönünden yasaya ve yönetmeliğe uygun olmalı, varsa eksikler verilen sürede giderilmelidir. SMK Yönetmelik m.71, başvurunun unsurlarını düzenlemektedir. Patent başvurusu gibi faydalı model başvurusu da, başvuru formunu, buluş konusunu açıklayan tarifnameyi, istemleri, tarifnamede veya istemlerde atıf yapılan resimleri, buluş özeti ve başvuru ücretinin ödendiğini gösterir bilgiyi içermelidir. Kurum, SMKY'nin 119 maddesi uyarınca başvurunun şekli incelenmesini yapar. Yapılan şekli inceleme sonucunda başvuruda eksiklikler tespit edilirse, başvuru sahibinden bildirim tarihinden itibaren iki ay içinde eksiklikleri gidermesi istenir. Verilen süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde, başvuru reddedilir ve bu durum başvuru sahibine bildirilir.

Küçük buluşu geliştiren kişi; bu öğreti bir çalışma ilişkisi dahilinde meydana getirildiğinde ise, işveren başvuru sahibi ve nihayetinde tescil kabul görünce, faydalı model sahibidir. Buluşu gerçekleştiren ise buluşçu olarak belgede belirtilecektir. Nitekim bu beyanın çalışanın bedel talepleri ve manevi hak bakımından işlevleri söz konusudur. Patent hukukunda, ilk başvuranın patent alması kuralı geçerli olup, gerçek hak sahipliği ayrıktır. Gerçek hak sahibi olduğunu mahkemede kanıtlayabilenler, buluş veya faydalı model tescilini devralabilir veya hükümsüzlük kararı elde edebilir. Faydalı model sahibinin, 109 uncu maddeye göre faydalı model isteme hakkına sahip olmadığı ispatlanmışsa hükümsüzlük kararı verilebilir. (SMK144/ç madde).

Üçüncü kişilerin, faydalı model başvurusu yapan kişinin hak sahibi olmadığı konusunda Türk Patent ve Marka Kurumuna yaptıkları itirazın olumlu sonuç vermesi söz konusu değildir. İtiraz yapılsa bile, Patent ve Marka Kurumu böyle itirazları değerlendirerek tescilin reddi kararı vermez.

SMK, faydalı model tescili ve korumasını 4. Kitabın onuncu kısmında, 142 ila 145 maddelerde düzenlemiştir. Gereksiz tekrarlara yer vermemek adına bu maddelerde faydalı model ilişkin açık hüküm bulunmayan hallerde, –ki bu dört maddeden anlaşılacağı üzere bol miktardadır– faydalı modelin özelliği ile çelişmemek kaydıyla, patente dair düzenlemelerin uygulanacağı öngörülmüştür. Buna göre, patent kısmında bulunan, faydalı model başvurusu hazırlanması, istem yazımı, hakkın sona ermesi, hükümsüzlük, lisanslama, devir ve tecavüze dair hükümler, faydalı modellere de uygulanır. SMK, bu ilkenin istisnalarını yeri geldikçe açıkça belirtmiş bulunmaktadır. Örneğin, yasa, patentin verilmesine dair kararın bültende yayınından itibaren altı ay içinde itiraz edilerek Kurum içi kararla patentin hükümsüzlüğü yolunu açmışsa da bu süreç, SMK m. 143(11) gereğince, faydalı modeller yönünden kapatılmıştır. Faydalı model tescil kararından sonra, hakları etkilenen rakipler, koruma süresince ve sonraki beş yıl içinde, ancak bir hükümsüzlük davası açarak belgenin geçersizliğini yetkili mahkemelerde tartışabilirler.

A. FAYDALI MODEL TESCİL ŞARTLARI

SMK, Faydalı modelin tanımına yer vermemiş, ancak tescil için aranan “yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik” şartlarını düzenlemiş bulunmaktadır (SMK 142 md). Bu tescil unsurları faydalı modelin tanımına ilişkin bir değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Faydalı modeller, sadece somut üç boyutlu ürünlere verilmekte usul ve formüllere ise verilememektedir. Patente koşut olarak sadece sanayiye uygulanma ve yenilik koşulları öngörülmüş olduğundan, buluş basamağı yeterli düzeyde olmasa da, faydalı model tescili mümkün olmaktadır. Yargıtay 11. HD, faydalı modeli, “bir sorunu çözen, tekniğin bilinen durumunu aşmayan basit ve küçük buluş olarak” nitelemektedir. Yüksek Mahkeme, bu yolla özellikle, KOBİ’lerin emek ve yatırımlarının teşviki ve ödüllendirilmesinin

amaçlandığını belirterek PatKHK hükümlerinin bu çerçevede yorumlanması gerektiğine işaret etmiştir¹⁷.

Faydalı model tescilinin yeniliğinde aranan yeniliğin mahiyeti hakkında; önceki tarihli yabancı ülke belgelerinde aynı istemlerin yer alması konusunun değerlendirildiği aşağıdaki karara bakılmalıdır:

Davacı vekili, davalı firma adına kayıtlı 2013/01364 nolu faydalı modelin daha önce tekniğe dahil olan Amerikan, İspanyol ve Alman patent belgelerinde yer aldığını ileri sürerek hükümsüzlüğünün tespit edilmesini ve terkin edilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve dosya kapsamına göre, 2013/01364 nolu faydalı modelin "Kültivatör ayağında yenilik" başlığını taşımakta olduğu, belgenin koruma alanını gösteren istemler ile davacının dayandığı yenilik bozucu Amerikan Patent Belgesi, İspanyol Patent Belgesi ve Alman Patent Belgeleri karşılaştırılmasında, anılan belgelerde, faydalı modelin istemleri aynen yer aldığından, faydalı model konusu yenilik taşımadığı, davalının, "ısıtım işlem uygulanmış civata" şeklinde bir yenilik iddiasının ise, dava konusu faydalı modelde yer almadığı, gerekçesiyle PatKHK'nın faydalı model tesciline ilişkin 156, 10 maddeleri gereği olan şartlar sağlanmadığından faydalı modelin hükümsüzlüğüne karar verilmiştir.

Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 01,50 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 18.04.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."¹⁸

Hukukumuzda ilk kez mülga PatKHK'nın 1995'te yürürlüğü ile girmiş olan kavram, önceleri haksız rekabet hükümleri çerçevesinde değerlendirilmekteydi¹⁹.

Buna göre, faydalı model, sanayiye ve üç boyutlu bir ürüne uygulanabilen buluş basamağını haiz olmayan basit bir çözümü içeren küçük buluş şeklinde tanımlanabilir²⁰.

SMK m. 142'ye göre; 83 üncü maddenin birinci fıkrası hükmüne göre **yeni** olan ve 83 üncü maddenin altıncı fıkrası kapsamında **sanayiye uygulanabilen** buluşlar, faydalı model verilerek korunur. Öte yandan, faydalı modelin yenilik değerlendirmesinde, buluş konusuna katkı sağlamayan teknik özelliklerin dikkate alınmayacağı da sonraki bentte öngörülmüş görünmektedir. Bu açıklamanın uygulamaya nasıl döküleceğini şimdiden kestirmek güçtür. Burada teknik katkı tabirinden kast edilenin buluş basamağı olmadığı tartışmasızdır. Aksi takdirde patent ve faydalı model ayrımı anlamsız olacaktır. O vakit bu ibare nasıl yorumlanmalıdır? Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 142/2 maddesine göre, faydalı modellerin tescilinde, buluş basamağı yerine 'teknik katkı' şartından söz

¹⁷11. HD, 18.12.2009, 2008/8183-2009/13106.

¹⁸11. HD, 18.04.2016, 2015/9798 E.- 2016/4289 K.

¹⁹TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2004, s. 665.

²⁰TEKİNALP, s. 667.

edilmektedir. Kanaatimce, bu ifade bir tescil kriteri olarak anlaşılmamalıdır. Teknik bir etki yaratmayan; göstermelik, minör farklara işaret edildiği düşünülmelidir.

SMK aynı hüküm içinde faydalı modelin verilemeyeceği alanları da saymıştır. Buna göre; 82 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına ek olarak;

- Kimyasal ve biyolojik maddelere veya kimyasal ve biyolojik usullere ya da bu usuller sonucu elde edilen ürünlere ilişkin buluşlar,
- Eczacılıkla ilgili maddelere veya eczacılıkla ilgili usullere ya da bu usuller sonucu elde edilen ürünlere ilişkin buluşlar,
- Biyoteknolojik buluşlar,
- Usuller veya bu usuller sonucu elde edilen ürünlere ilişkin buluşlar, faydalı model korunmaz.

Diğer istisnalar ise SMK m. 82 (2, 3)’de sayılan patent verilemeyecek konulardır. Bunlar yukarıda patentlenme istisnaları ve patente kapalı alanlar olarak açıklandığından atıfla yetinmek yeterlidir. Gerçekten de kamu düzenine aykırı buluş ne patente ne de faydalı modele konu olabilir.

Faydalı model sisteminde “ilk başvuru ilkesi” geçerlidir. Bir veya daha fazla başvuru olduğunda bunlardan ilk yapılan kabul edilir ve sonraki tarihi taşıyanlar red edilir. Öte yandan aynı buluş için hem patent hem de faydalı model belgesi alınamaz. Ancak faydalı model konusu ürünün normal kullanım sırasında görünen tasarımı, yeni ve ayırt edici olmak kaydıyla tasarım tesciline esas olabilir.

a. Faydalı Modelde Yenilik

Yeni olmayan bir teknik bilginin buluş veya faydalı model olması mümkün değildir. Patent tescilinde de aranan bu şartın anlamı, başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla bu fikrin daha önce bütün özellikleriyle mevcut olmamasıdır. Küçük buluş, başvuru tarihinde, bir rüçhan talebi varsa, rüçhan hakkı tarihinde yeni olmalıdır. Başvuru veya rüçhan hakkı tarihinden sonraki açıklamalar ve kullanmalar yeniliği ortadan kaldırmazlar.

Dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda kamunun ulaşabileceği biçimde ileri sürülen buluşa ilişkin bilgi- yazılı veya sözlü- mevcutsa artık o buluş yeni değildir. Eğer bilgi veya buluş olduğu ileri sürülen fikir tekniğin bilinen durumuna dahil değilse faydalı model konusu buluş yenidir. Bu anlamda, fotografik yenilik değerlendirmesi yapılmaktadır. Tekniğin bilinen durumuna ise ulusal, uluslararası ya da Avrupa bölgesinde yapılmış patent başvuruları da dahildir. Söz konusu yenilik kamu açısından yeniliktir²¹. Başvuru tarihinde mevcut ve yayınlanmamış başvurular veya başvurudan önce olup da o başvurudan sonra yayınlanan ulusal patent ve faydalı model başvurularının ilk içerikleri de, SMK m. 83(3) uyarınca, tekniğin bilinen durumundan sayılmaktadır. SMK yürürlüğünden önceki başvurular için uygulaması devam edecek olan, Mülga PatKHK ‘nın hükmü de bu yöndedir.

Başvuru tarihi veya rüçhan tarihinden önceki on iki aylık dönemde yapılmış belli açıklamalar yeniliği bozmamaktadır. Bunlar SMK m. 84’te belirtilmiştir. Patente ve faydalı modellerde aranan yenilik, buluş sahipliği konusundaki hüküm, buluşun yeniliğinin bozulmamasına dair temel bir kuralı düzenlemektedir. Yeniliği bozmayan açıklamalar şöyledir:

- Açıklamanın buluşu yapan tarafından yapılmış olması.

²¹FIRTH/PHILLIPS, , s. 44.

- Açıklamanın patent başvurusu yapılan bir merci tarafından yapılmış olması ve bu merci tarafından açıklanan bilginin;

-buluşu yapanın başka bir başvurusunda yer alması ve söz konusu başvurunun ilgili merci tarafından açıklanmaması gerektiği hâlde açıklanması²².

-buluşu yapandan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgiyi edinmiş olan üçüncü bir kişi tarafından, buluşu yapanın bilgisi veya izni olmadan yapılan başvuruda yer alması.

-açıklamanın buluşu yapandan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgi elde eden üçüncü kişi tarafından yapılmış olması, şeklindedir. Bu hüküm patente ilişkin olmakla birlikte, SMK m. 145(1) uyarınca faydalı modelin doğasıyla çelişmediğinden uygulanmaktadır. Açık hüküm bulunmayan konularda, patentlere ait hükümler bağdaştığı ölçüde –*mutatis mutandis*- faydalı modellere de uygulanmaktadır (SMK 145 md). SMK faydalı model tescili için buluş basamağını aramamaktadır. Ancak yine de faydalı model başvuru konusunun “teknik katkı” özelliğinden söz edilmiştir. SMK 142/2 maddeye göre, faydalı modelin yenilik değerlendirmesinde, buluş konusuna katkı sağlamayan teknik özellikler dikkate alınmaz. Bu hükümde, az da olsa bir buluş basamağı özelliği gerekliliğinin ima edildiği söylenebilir. Bunun uygulamada nasıl bir yoruma tabi tutulacağı ve sonuçları görülecektir.

Yeniliğin bozulması bizzat belge sahibinin beyanları ile de gerçekleşebilir. Bu türden bir iddianın tartışıldığı, aşağıdaki karar örnek niteliğindedir. Somut olayda, davalı vekilinin 28.02.2008 tarihli "Tespit ve İhtiyati Tedbir" istekli Ankara FSHHM'ne hitaben yazdığı dilekçede; müvekkil şirketin Pres Baskılı Küvet Tipi Damperi 1999 yılından itibaren üretmekte olduğunu beyan ettiği, her iki beyan ile davaya konu faydalı modelin "yenilik" özelliğinin ortadan kalktığı ileri sürülmüştür. Karar şöyledir:

“Davacı vekili, davalının 28.12.2006 tarihli Faydalı Model Belgesi ile damper imalatında sanayide yenilik getirdiği iddiası ile küvet biçimindeki modelin ilk kendisi tarafından üretildiğinin belgelenmesini sağladığını, bu damper şeklinin yurt dışında ve ülkemizde uzun yıllardan beri üretilip, fuar ve dergilerde tanıtıldığını, davalının Ankara 4.FSHHM'nin 2008/6 Değişik İş sayılı dosyasında tespit talepli dilekçesinde, kendisinin bu damperi 1999 yılından beri yaptığını beyan ettiğini, bu beyanın dahi dava konusu damperin yenilik özelliğini ortadan kaldırdığını ileri sürerek, faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü talep ve dava etmiştir.

Davalı şirket vekili, davacıların müvekkilinin faydalı modelinin yenilik unsuru taşımadığı iddiasının yerinde olmadığını savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, tüm dosya kapsamından, davalının 28.12.2006 tarihli sayılı başvuru ile "pres baskılı küvet tipi araç üstü damperli kasa tertibatı" buluş başlıklı faydalı model belgesi bulunduğu, davalının 23.11.2007 tarihli davacılar gönderdiği ihtarnamede FMB'ne konu damperi 1999 yılından itibaren üretmekte olduğunu belirttiği, yine davalı vekilinin 28.02.2008 tarihli "Tespit ve İhtiyati Tedbir" istekli Ankara FSHHM'de hitaben yazdığı dilekçede müvekkil şirketin Pres Baskılı Küvet Tipi Damperi 1999 yılından itibaren üretmekte olduğunu beyan ettiği, her iki beyan ile davaya konu faydalı modelin "yenilik" özelliğinin ortadan kalktığı gerekçesiyle faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünün tespitine karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı,

²² 11. HD, 18.12.2009, 2008/8183-2009/13106

davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 18,70 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 08.11.2010 tarihinde oybirliğiyle karar verildi..."²³

Tekniğin bilinen durumuna dahil olmuş bir öğretinin, küçük ayrıntılarda farklılık yaratılarak tekrarı halinde, bir yenilikten söz edilemeyecektir. Bu nitelikte bir faydalı modelin tescil edilmemesi, her nasılsa tescil edildiğinde ise, hükümsüz kılınması gerekecektir. Bir faydalı modelin içeriği olan bilgi veya öğreti, ticarete konu edilmiş, üretilmiş, satılmış, fuarlarda sergilenmiş ise kamuya sunumu yapılmış kabul edilir.

Tescil kurumuna yapılmış, önceki tarihli patent veya faydalı model başvuruları, geçerliliği ve delil değeri tartışılmayacak nitelikli, tipik yenilik bozucu örneklerdir.

Uygulamada, bir bilginin yeni olmadığı ileri sürüldüğü takdirde, bu iddia, yazılı kanıtlara dayalı olarak ortaya konulmalıdır. Salt ürün adını veya cinsini içeren bir fatura, irsaliye gibi bir belge yenilik bulunmadığını kabule yeterli olmayacaktır. Öğreti veya bilginin teknik çizimleri, katalog, broşür tanıtımları, görselleri tarih taşıyan inandırıcı kanıtlarla gösterilmelidir. İlgili alanın teknik uzmanı da değerlendirmesini sübjektif değil, objektif biçimde yapacaktır. Diğer deyimle yazılı belgelere dayalı olarak değerlendirme yaparak görüş bildirecektir.

Yeni olmadığı saptanan ana istem, çoğunlukla diğer bağlı istemleri de etkilemektedir. Bağlı istemlerin işleyişe ilişkin ve ana istemin fer'i olması, tek başlarına bir pratik etkilerinin bulunmaması, diğer deyimle; sanayiye uygunluklarının kalmaması halinde SMK m. 144 çerçevesinde hükümsüz kılınabilirler. Hükümsüzlük belgenin hangi istemlerine bulaşmışsa onları terkin etmek gerekecektir. Ancak yeni olduğu anlaşılan bağlı istemler ise tek başlarına varlıklarının anlam ifade etmesi halinde geçerli kalacaklardır. Aksi halde, hükümsüz olduğu belli olan ana istemin kaderine bağlı olacaklardır. Kısaca, yeni olmadığı belirlenen ana isteme bağlı istemler, ancak küçük buluş özelliği taşıyorsa korumadan yararlanacaktır.

Nitekim, Yargıtay 11. HD, bir kararında kısmi terki konusunu şöyle değerlendirmiştir.

"..Davacı vekili, davalı adına tescilli "Elektronik kumandalı sıcak su üretim sistemi" başlıklı faydalı modelin yenilik özelliğinden yoksun olduğunu ileri sürerek, hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, zamanaşımı yönünden davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, toplanan delillere ve benimsenen bilirkişi raporuna dayanılarak, rezistanslar ile kademeli olarak sıcak su sağlayan elektronik kumandalı sıcak su üretim sistemini açıklayan faydalı model belgesinde tek ayırt edici özelliğin birden fazla rezistansın devre kartı ile ilgili olduğu ve 1974 yılına ait ABD patentinde bilindiği, bu nedenle davaya konu faydalı model belgesinin yenilik unsurunun olmadığı, 1 nolu istemin tarifname dışına çıktığı, diğer istemlerin kullanım ya da işleyişe yönelik olduğundan 551 sayılı KHK'nın 155. maddesine aykırı olduğu, 6 nolu istemde kullanılan "kaskad sistemi" ibaresinin tarifnamede açıklanmadığı gerekçesiyle faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmiştir.

Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

²³11. Hukuk Dairesi- 08.11.2010 tarih 2009/5052 E.- 2010/11405 K.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 02,80 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 17.01.2011 tarihinde oybirliğiyle karar verildi...’’²⁴

b. Faydalı Modelde Sanayiye Elverişlilik

Faydalı modele konu edilen buluşun üretilebilir, üretimde kullanılabilir olması gereklidir. Fikir yeni olmakla birlikte sanayide uygulanabilme özelliğine sahip değilse tescillenmez, başvuru red olur. Her nasılsa tescillense bile hükümsüzlük davasına konu olabilir. Patent ve faydalı model için ortak unsur olan sanayiye elverişlilik, SMK 83/(6) maddede belirtilmiş olup ; “Buluş, tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikteyse, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir.” Teknik alan, günlük sözcük anlamı ile daha çok fabrikacılık olarak anlaşılmakla birlikte geniş anlamda sanayiye özgü olabilmek şeklinde kabul edilmektedir. El sanatları ile üretim alanında dahi patent veya faydalı model alabilecek buluşlar gerçekleşebilir. Önemli olan buluşun teknik karakteri nedeniyle pratik ve yararlı olmasıdır²⁵. Bu koşul, patent sisteminin uygulamaya, pratiğe dönük olmasının önemini de vurgulamaktadır. Bir fikir ne kadar iyi, açıklanışı zarif de olsa, eğer bir ürün yapmaya yaramıyor (ürün patenti), üretimde verimlilik, emek ve zaman tasarrufu, kalite artışı veya bu sonuçları da kapsayabilen belli bir sonuç elde etmeye (usul patenti) olanak vermiyorsa buluş olarak patentlenemez. Aynı şekilde faydalı model tescili de kabul edilemez. Bu gereklilik, keşifler, bilimsel teoriler, bilginin derlenmesi ve iletilmesi ile ilgili konulardaki istisnaya da üstü kapalı bir gerekece oluşturmaktadır²⁶.

B. ARAŞTIRMA RAPORU VE FAYDALI MODEL TESCİLİ

Faydalı model tescili, esaslı inceleme yapılmaksızın gerçekleştiğinden başvuru sahibinin hakkın geçerliliği ve dolayısıyla korunabilirliği konusunda dikkatli olması gereklidir. Bu konuda SMK’nın sistemi, aşağıda belirtildiği üzere, hem başvuru sahibi hem de kamu için mülga PatKHK’ya göre daha elverişlidir. Mülga KHK’nın m. 160/5, gereğince faydalı model başvurusu için araştırma raporu, özellikle talep edilmedikçe düzenlenmemektedir.

SMK’ya göre Faydalı model hakkı, o buluşu yapan kişiye veya onun haleflerine aittir. Halefiyet ise işçi işveren ilişkisi veya sözleşmeden kaynaklanabilir. Her şekilde, başvuru sahibi, SMK m. 143 gereğince, zamanı geldiğinde, araştırma raporu talep etmek zorundadır.

Faydalı model başvuru veya tescil belgesi tasarrufa konu edilebilecek bir hak niteliğindedir. Serbest buluşlar, sahiplerince, devir, lisans vb. sözleşmelere konu edilebilirler. Ancak çalışan buluşu bakımından, işverenin halefiyeti yasal bir sonuç olduğundan tasarruf etme hakkı da işverene aittir²⁷.

Araştırma raporu hak sahipleri veya başvuru sahipleri için önemli bir işlev görmekte; raporun verdiği bilgilere göre tescil yolunda devam, vazgeçme veya patent tesciline tahvil konusunda karar vermek mümkün olmaktadır. Herhangi bir ürün için faydalı model geliştirenlere bunu derhal başvuru konusu yaparak koruma altına almaları tavsiye edilmektedir. Aynı ürün için aynı konuda rakiplerin de araştırma ve geliştirme yapabilecekleri gerçeği nedeniyle, ilk başvurunun önceliği ilkesi dikkate alınmalıdır. Başvuru sahiplerinin ürünlerinin, korumaya layık olup olmadığı konusunda, dikkatli ve objektif bir araştırma yapmaları ve uzman desteği almaları da önerilmektedir. Faydalı model sahibi olmak üzere başvuru yapanlar, duruma göre bu başvurunun patente dönüşmesini tercih edebilirler;

²⁴ 11. HD, 17.01.2011, 2009/7208-2011/198.

²⁵ Fazla bilgi için; ÖZTÜRK, s. 328 vd.

²⁶ ÖZTÜRK, s. 327; FIRTH/ PHILLIPS , s. 57.

²⁷ Bu konudaki ayrıntılı hükümler için bkz. SMK m. 113 vd.

faydalı model başvuru sahibi, en geç araştırma raporunun bildirim tarihini takip eden üç aylık sürenin bitimine kadar faydalı model başvurusunun patent başvurusuna dönüştürülmesini talep edebilir. Böyle bir talepte bulunulması hâlinde, Kurum, bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde gerekli belgeleri vermesi ve araştırma ücretini de ödeyerek araştırma talebinde bulunması gerektiğini başvuru sahibine bildirir. Bu süre içinde gerekli şartların yerine getirilmemesi hâlinde, dönüştürme talebi yapılmamış sayılır ve başvuru, faydalı model başvurusu olarak işlem görmeye devam eder. Bu süre içinde gerekli şartların yerine getirilmesi hâlinde, bu Kanunun patent verilmesi ile ilgili hükümleri uygulanır.

SMK'nın mülga PatKHK'ya göre önemli bir yeniliği araştırma raporunu zorunlu kılmış olmasıdır. Bu mekanizma tescillerin tutarlılığı ve hakkaniyetli koruma bakımından önemlidir. Patentli veya patentsiz olsun, bilinen bir ürünün yenilik içeren (teknik özellikli) bir modeli için faydalı model alınabilir. Ancak önceki tarihli ve korunan faydalı model ve patentlerin istemlerinin bağlı olması halinde, faydalı modelin tescil edilebilmesi bakımından, hak sahiplerinin izni veya onayı alınmak gereklidir. Bu zorunluluğun dayanağı, mülga PatKHK'da m.78 ve SMK 'da ise m.155 hükmüdür.

Faydalı modelin hükümsüzlüğü davasında, tescilli bir faydalı modele dayanmanın sonuçlarına dair aşağıdaki uygulama örneği incelenmelidir. Karar şöyledir:

“Davacı vekili, müvekkilinin TPE nezdinde tescilli 2008/06857 sayılı faydalı model belgesinin bulunduğunu, davalı şirketin de TPE nezdinde yapmış olduğu başvuru sonrasında 2011/13341 sayılı faydalı model belgesini adına tescil ettirdiğini, müvekkilinin faydalı model belgesine konu ürünün damacanaların kolayca istifi, dengeli ve güvenli bir şekilde taşınması hususunda tekniğin bilinen durumunu aşan bir çözüm sunduğunu, davalı adına tescilli faydalı model belgesine konu ürünün de aynı amaca hizmet ettiğini, bununla birlikte davalı adına tescilli faydalı model belgesinin tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayide uygulanabilir nitelikte yenilik arz etmediğini ileri sürerek davalı adına tescilli 2011/13341 sayılı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkili adına tescilli faydalı model belgesinin tescili aşamasında davacı tarafından aynı gerekçelerle itirazlarda bulunulduğunu, ancak davalının itirazlarının TPE tarafından reddedilerek müvekkiline ait faydalı model belgesinin tescil edildiğini, müvekkiline ait faydalı model belgesine konu ürün ile davacı ürünün benzer olmadığını, müvekkilinin ürününde bulunan özellikler nedeniyle yenilik unsuruna sahip olduğunu ileri sürerek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre; davacı şirket tarafından damacanaların kolay istifi, dengeli ve güvenli bir şekilde taşınması hususunda geliştirilen ürüne ilişkin TPE 2008/06857 sayılı faydalı model belgesinin tescil ettirildiği, aynı iş kolunda faaliyet gösteren davalının da 2011/13341 sayılı faydalı model tescilinin bulunduğu, mahkemece uyuşmazlığın çözümü için bilirkişi raporu alınması yoluna gidildiği, alınan bilirkişi raporlarında tarafların faydalı model belgelerine konu olan ürünlerin birbirlerine benzer oldukları, davalı adına tescilli faydalı model belgesinde yer alan 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. istemlerin 551 Sayılı KHK anlamında yenilik unsuru taşımadığı, ancak 7 nolu istemin yenilik unsurunun bulunduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüyle davalı adına tescilli 2011/13341 sayılı faydalı modelin 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 nolu istemlerinin hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine, 7. nolu istem yönünden davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan

hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 1,50 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 08/02/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”²⁸

Aynı konuya ilişkin bir diğer karar da, sonraki tarihli patent sahibinin ancak önceki tarihli patent sahibinin iznini alması veya o faydalı model belgesi üzerinde zorunlu lisans elde etmesi halinde önceki patenti kullanabileceği öngörülmüştür. Karar şöyledir:

“Davacılar vekili, müvekkilleri adına "sandviç panelleri için alın kaplama makinesi" emtiası için tescilli olan 2003/00239Y sayılı Faydalı Model Belgesine davalının taklit etmek suretiyle tecavüzde bulunduğunu, davalının bu eylemlerinin aynı zamanda haksız rekabet teşkil ettiğini ileri sürerek faydalı modele yapılan tecavüzün önlenmesini, ayrıca haksız rekabetin tespiti ile önlenmesini, kararın ilanını talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, belge sahibi olmayan Atermit Endüstri ve Tic. A.Ş.'nin bu davayı açamayacağını, taraflara ait makineler arasında büyük farkların bulunduğunu, dayanak Faydalı Model Belgesine konu ürünün yenilik vasfının bulunmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporları ve tüm dosya kapsamına göre, davacı Özgür Atermit San. Tic. A.Ş. adına tescilli 2003 00239 Y tescil numaralı "sandviç paneller için bir alın kaplama makinesi" buluş başlıklı faydalı model belgesinin bulunduğu, davalı AtermitEnd. Tic. A.Ş.'nin ise diğer davacının izni ile buluşu ürettiği, yapılan karşılaştırmada davalı ve davacıya ait makinelerin aynı amaçla üretildiği, makineler üzerindeki elemanların genel anlamda aynı olup detaylarda bazı farklılıkların mevcut olduğu, davalı ürününde faydalı model ana isteminde yer alan unsurların tamamının yer aldığı, bu durumda davalı ürünlerinin dava konusu faydalı model belgesi koruma kapsamı içinde kaldığı, davacı faydalı model belgesinin koruma kapsamında olan bir ürünün hak sahibinin izni olmaksızın üretim, satış, tanıtım vb. ticari faaliyetlere konu edilmesinin faydalı modelden doğan hakkın ihlali anlamına geldiği, davalının 2005/2544 Y sayılı faydalı model belgesine sahip olduğunu savunduğu, ancak bu hususun 551 sayılı KHK'nın 79. maddesi gereğince daha önceki faydalı model belgesi ile korunan buluşu kullanma hakkı vermeyeceği, sonraki tarihli patent sahibinin ancak önceki tarihli patent sahibinin iznini alması veya o faydalı model belgesi üzerinde zorunlu lisans elde etmesi halinde önceki patenti kullanabileceği gerekçesiyle davanın kabulüne, davalının, davacıya ait TR 2003/00239 Y tescil numaralı Faydalı Model Belgesine konu buluşu kullanarak üretim yapmak ve satmak suretiyle davacının haklarına tecavüz ettiğinin tespitine, faydalı model belgesinden doğan haklara tecavüzün önlenmesine, davalının eylemlerinin aynı zamanda haksız rekabet teşkil ettiğinin tespiti ile haksız rekabetin önlenmesine, kararın ilanına karar verilmiştir.

Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 01,50 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 02/05/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”²⁹

Faydalı modelle korunan bir öğretinin tasarım tesciline konu edilmesi mümkün müdür? Kuşkusuz hak sahibi tasarım tescil şartlarına uymak ve konu itibarıyla uygun olmak kaydıyla tasarım

²⁸11. HD, 08.02.2016, 2015/6859 E.- 2016/1046 K.

²⁹11. HD, 02.05.2016, 2015/10230 E.- 2016/4877 K.

belgesi için başvurabilir. Ancak başvuru konusu edilen bir model artık açıklanmış bir bilgi veya tekniği oluşturmaktadır. Aşağıdaki karar, faydalı modeli tasarım olarak tescil ettirene karşı açılmış hükümsüzlük davasına ilişkindir. Karar şöyledir:

“Davacı vekili; müvekkiline ait 2008/06857 tescil numaralı faydalı modelin damacaların kolayca istifi, dengeli ve güvenli bir şekilde taşınması hususunda akılcı bir çözüm yolu sunduğunu, bu buluşun nakliye ve işçilik maliyetlerini azaltıp zamandan tasarruf sağladığını, davalının 2011/07999 sayılı endüstriyel tasarımında bu çözüm yolunun aynen taklit edildiğini ve müvekkiline ait model ile hem görsel olarak hem de işlevsel anlamda özdeş olduğunu, müvekkiline ait faydalı model belgesindeki istem ve açıklamalarla davalının tasarımları karşılaştırıldığında ayniyetin daha açık bir şekilde görüleceğini, davalının 1- 2 ve 3 nolu istemlerinin müvekkilinin buluşuyla tamamen aynı olduğunu ileri sürerek davalıya ait tasarımın hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili; müvekkilinin endüstriyel tasarımının davacıya ait faydalı modelden farklı olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; davacının faydalı modeli ile davalının tasarımı arasındaki benzerliklerin ölçüsel zorunluluklardan ve kullanım amaçlarından kaynaklandığı, bu zorunluluklar dışında kalan bölümlerin tasarımcıya seçenек özgürlüğü bırakan alanlar olduğu ve bu anlamda davacı faydalı modeli ile davalı tasarımının bilgilenmiş kullanıcı gözünde ayırdedilebilir oranda farklı olduğu ve davalının tasarım tescilinin hükümsüz kılınmasını gerektirecek bir durumun mevcut olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 1,50 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 08.02.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³⁰

Faydalı model tescil süreci, buluş fiziken gerçekleştikten ve başvuru yapıldıktan sonra başlamaktadır. Şekil eksikliği bulunmayan veya var olan eksikleri giderilen başvuruların süreci yasal şartların denetlenmesi bakımından devam eder; başvuru ile birlikte veya Kurumun eksiklerin giderildiğine ilişkin yaptığı uyarıdan itibaren yasal 2 aylık sürede araştırma talebi yapılır. Bu gerekliliğe uyulmaması halinde, başvuru geri çekilmiş sayılır³¹. Faydalı model almak isteyen için araştırma raporu çok önemli bir işlev sağlamakta; ileriye dönük sağlıklı bir öngörüğü mümkün kılmaktadır. Araştırma raporu ile başvuru konusu küçük buluşun daha önce var olup olmadığı konusunda bilgi edinilir. Bu rapor başvuru sahibinin ve rekabet edenlerin menfaatleri açısından önemli sonuçlar doğurur. Faydalı modelin korunamaya esas alınıp alınmayacağı, değiştirilme imkanı olup olmadığı bu sayede mümkün olur. Çünkü; araştırma raporu başvuru sahibine bildirildiği gibi bültende de yayınlanır. Başvuru sahibi, rapora karşı tebliğden itibaren 3 ay içinde belgelerini ekleyerek itiraz edebilir, üçüncü kişiler de görüşlerini bildirir. Kurum araştırma raporuna göre başvuruyu kabul ederek belge verir ve bu karar bültende yayınlanır. Değişikliklerin yapılmaması veya yapılan değişikliklerin

³⁰ 11. HD, 08.02.2016, 2015/6863 E.- 2016/1070 K.

³¹ SMK m.143(5)

Kurum tarafından kabul edilmemesi hâlinde başvuru geri çekilmiş sayılır, bu karar başvuru sahibine bildirilir ve Bültende yayımlanır. Faydalı modelin verilmesine ilişkin yayımdan sonra talep edilmesi ve belge düzenleme ücretinin ödenmesi hâlinde, düzenlenen belge faydalı model sahibine verilir³².

SMK 142/3. ç. maddeye göre, usuller açıkça faydalı modelden istisna edilmiştir³³. Yine, buluş şartlarını taşısa bile, kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı buluşlar; bitki ve hayvan türleri veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayalı bitki ve hayvan yetiştirme usulleri faydalı modellerle korunamaz. (SMK 82/3).

Faydalı model tescil edildikten sonra onunla bağlantılı buluş için ek faydalı model alabilme olanağı bulunmamaktadır. SMK ek buluşlar için 123 maddesinde ek patent imkanı tanımışsa da bu hüküm faydalı modellere uygulanmaz (SMK m. 123/14).

SMK m. 104, faydalı model başvurusunun patente dönüşmesinin yolunu da açık tutmuştur. Bunun sebebi, iki sınai hakkın yakın akrabalığı ve patentin buluş adımı şartına bağlı olarak daha uzun süre ile tekel hakkı sağlamasıdır. Böyle bir talep yapıldığında, başvuru patent başvurusuna dönüşür ve faydalı model başvurusu geçerliliğini yitirir. Ancak faydalı model başvurusu yapılmakla elde edilen tarihsel öncelik ve istenmişse rüşhan hakları korunmuş olur.

Bu uygulamanın tersi olan patent başvurusunun faydalı model başvurusuna dönüşümü de aynı maddede düzenlenmiş olup, belirtilen süre ve aşamalarda talep edilmek kaydıyla mümkündür.

III. FAYDALI MODEL HAKKININ SONA ERMESİ

Kural olarak, başvurudan başlayan on yıllık süre dolunca faydalı modelin geçerliliği de sona erer. Faydalı model konusu öğreti veya bilgiler serbestçe kullanılabilir.

Faydalı model hakkı, hak sahibinin vazgeçmesi ile de sona ermektedir. Hak sahibi, lüzum gördüğü takdirde, koruma süresi bitmediği halde, belgeden yararlanmaktan vazgeçebilir. Keza bir diğer sona erme hali de hak sahibinin Kuruma karşı yükümlülüklerini ihmal etmesidir. Yıllık ücretlerin SMK m. 101’de öngörülen sürelerde ödenmemesi, sebeplerinden birinin gerçekleşmesi ile faydalı modelden doğan tekelci haklar sona erer. Patent hakkının sona ermesi konusunu düzenleyen SMK m. 140, faydalı modeller bakımından da uygulanmaktadır.

Hakkın sona ermesi keyfiyeti, Bültende yayınlanır. Sona erme tarihinden itibaren faydalı model tekeli kalkar, buluş veya küçük buluş halka mal olur.

Özel hukuk konusu bir hak olduğundan tescillenmiş faydalı model hakkından vazgeçme mümkündür. Faydalı modelden vazgeçme tamamen veya bazı istemler bazında yapılabilir. Bu takdirde vazgeçilmeyen istemlerin koruması devam edecektir. Ancak bunun şartları bulunmaktadır, istemlerin ayrı bir patentin konusunu oluşturmaması, vazgeçmenin patent veya faydalı model kapsamını genişletmemesi gereklidir³⁴. Öte yandan, SMK’ya göre patent veya faydalı model üzerinde hak sahibi olan üçüncü kişiler olduğunda; sicile kayıtlı hak sahipliği iddiasına dair tedbirler varsa, bunların izni alınmadan vazgeçme sonuç doğurmaz.

IV. FAYDALI MODEL HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

³² SMK m. 143(10)

³³ 11. HD, 22. 02.2010, 2008/11389-2010/2019, Sayılı kararında, “kumlu boyama” tekniği için alınan faydalı modelin hükümsüzlüğüne dair ihtisas mahkeme kararını onamıştır; Aynı mahiyette; 11. HD, 19.03.2012, 2010/13453-2012/4086.

³⁴ SMK m. 140

Faydalı modelin hükümsüzlüğü SMK m. 144'te düzenlenmiştir. Hükümsüzlük davası menfaati olan kişilerce, belge sahibinin ikametgahı mahkemesinde açılacaktır³⁵. Bu konudaki mahkeme tercihi hatalı olduğu takdirde; yetki itirazı nedeniyle zaman kaybı söz konusu olabilmektedir. Başlıca hükümsüzlük sebepleri şöyledir;

- Faydalı model konusu, 142 nci maddede belirtilen şartları taşııyorsa hükümsüzlük kararı verilir. Buna göre faydalı modelin tescil kriterlerini taşıması, geçerliliği için şarttır. Yine belge konusunun koruma istisnalarına girmemesi gereklidir.
- Buluş 92 nci maddenin birinci fıkrası uyarınca yeterince açıklanmamışsa. Koruma istenen istemlerin yeterli açıklığı taşıması da hükümsüzlüğe yol açar. Bahsedilen açıklık, tekniğin ilgili alanındaki uzmanın buluşu uygulayabilmesine yeterli olan kapsamdaki açıklıktır.
- Faydalı model konusu, başvurunun ilk hâlinin kapsamını aşıyorsa veya faydalı modelin, 91 inci maddeye göre yapılan bölünmüş bir başvuruya veya 110 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendine göre yapılan bir başvuruya dayanması durumunda en önceki başvurunun ilk hâlinin kapsamını aşıyorsa, yine hükümsüzlük kararı verilecektir. Buluşun başvuru kapsamını aşmaması gereklidir.
- Faydalı model sahibinin, 109 uncu maddeye göre faydalı model isteme hakkına sahip olmadığı ispatlanmışsa. Bu hüküm ise gerçek hak sahipliğine ilişkindir. Faydalı model isteme hakkı SMK m. 109 gereğince, buluşu yapan veya haleflerine aittir. Belgenin hukuka aykırı yöntemlerle öğrenilerek tescillenmesi halinde, gerçek hak sahibi, hakkını ispat ederek hükümsüzlük sağlayabilir. Bu hükümsüzlük sebebine ancak gerçek buluş sahipleri veya halefleri dayanabilecektir.

Uygulamada, SMK'nın yürürlüğünden önce başvurularak edinilen belgelerin hükümsüzlük davalarında, mülga PatKHK hükümlerine başvurulması gereklidir. Temelde aynı ilkeler uygulanmakla birlikte, hakkın doğumu ve sona ermesi, tescil şartları başvuru tarihindeki mevzuata tabidir. Bu konuda, SMK'nın geçici 1. maddesine bakmak doğru olacaktır. Geçici maddede, eski mevzuata göre verilmiş belgeler için uygulanamayacak SMK hükümleri sayılmıştır. Bunlar; patent ve faydalı modeller için 99 uncu, 138 inci ve 144 üncü maddeler ile 113 üncü maddenin beşinci fıkrası ve 121 inci maddenin sekizinci fıkrasıdır. Sair SMK hükümleri, eski belgelere de uygulanabilecektir.

Hükümsüzlük sadece bir kısım istemlere ilişkin olduğunda, kısmi terkin kararı verilecektir. Ancak bir sitemin kendi içinde bölünmesi ve kısmi terkin kararı verilemez. Öte yandan kısmi hükümsüzlük verildiğinde, faydalı modelin iptal edilmeyen istem veya istemleri 142 nci madde hükümlerine uygun olması hâlinde faydalı model, bu istem veya istemler için geçerli kalır. Bunun anlamı yenilik taşıdığı veya korunabilir olduğu düşünülen kısmın kendi başına pratik olarak bir anlam ifade etmesi, faydalı model koşullarını taşıması gereklidir. Bu hallerde teknik uzmanların geçerli kalması gereken istem veya istemlerin ferdi önem ve özelliğini değerlendirmeleri, korumaya değer olup olmadığını belirlemeleri gereklidir. Belge sahibinin gerektiğinde, bu istemleri başlangıçtaki koruma kapsamını aşmamak kaydıyla, formüle etmesi, düzeltmesi mümkündür. Ancak çoğunlukla ana istem hükümsüz olduğundan ona bağlı olan yan istemler de hükümsüz olurlar. Buna rağmen bazı durumlarda yan istemlerin yine de ana istemden bağımsız varlıkları ve yenilik özellikleri bulunabilir. Bu son halde, kısmi terkin kararı verilerek yeni istemlerin geçerliliği belirlenir.

³⁵11. HD, 16.03.2016, 2016/2363 E.- 2016/2890 K.

Faydalı model istemlerinin hükümsüzlüğü davasında kısmi terkin ihtimali hakkında aşağıdaki karar incelenmelidir. Karar, faydalı modelin hükümsüzlüğü, karşı tecavüz ve tazminat davasında; kısmi terkin nedeniyle davalı yararına vekalet ücreti hakkındadır:

“Davacı vekili, müvekkilinin uzun yıllardır çiftçilerce kullanılan taş toplama makinesini üretip sattığını, davalının 18.12.2009 tarihinde Türk Patent Enstitüsü'ne başvurarak 2009/09574 numaralı faydalı model belgesi ile bu makineyi kendi adına tescil ettirdiğini, müvekkilinin bu durumdan mahkemenin 2011/19 D.İş sayılı tespit dosyası ile haberdar olduğunu, davalının piyasada tekel yaratmaya ve haksız menfaat elde etmeye çalıştığını, çeşitli firmalarca üretilen taş toplama makineleri ile ilgili olarak birçok üniversite tarafından 2009 yılından çok önce, 2004-2005 yıllarında deney raporları düzenlendiğini, davalının buluşunun yeni olmadığını ileri sürerek, davalı adına tescilli faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü, hüküm özetinin ilanını talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin benzer makinelerle göre farklı gereksinimleri karşılayan, tüm dezavantajları ortadan kaldıran ve ilave bazı avantajlar getiren, çalışma randımanı artırılan ve kullanıcıyı maliyet bakımından menfi yönde en az etkileyen taş toplama makinesini ürettiğini, müvekkilinin ürününün yenilik unsurunu taşıdığını savunarak davanın reddini istemiş, birleşen davada ise davalının müvekkilinin büyük bir emek ve çabayla oluşturduğu ürün ve müşteri kitlesinden haksız olarak yararlanmak istediğini, müvekkilinin ürettiği ve yaygınlaştırdığı ürünlerdeki aynı tekniği baz alarak, ürünün taklitlerini piyasaya sürdüğünü ve müvekkilinin müşteri kitlesini yanıltarak, müvekkilinin ürünleriyle kendi ürünlerinin karıştırılmasına ve satışlarının azalmasına yol açtığını ileri sürerek, davacı-birleşen davalının müvekkilinin faydalı modelden doğan haklarına tecavüz ve haksız rekabet teşkil eden fiillerinin tespitini, önlenmesini, 20.000,00 TL maddi tazminatın davacı-birleşen davalıdan tahsilini talep etmiştir.

Davacı-birleşen davada davalı vekili, birleşen davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, dosyaya sunulan delillere ve bilirkişi raporuna dayanılarak, asıl davada hükümsüzlüğü istenen faydalı model belgesinin 1, 8-15 no'lu istemlerinin yeni olmadığı, 2 no'lu istemin ana istem ve buna bağlı 3-7 no'lu istemlerin “bağlı istem” olduğundan, 2 ile paralel olarak yeni olduğu, birleşen davanın ise ispat edilemediği gerekçesiyle asıl davanın kısmen kabulüne, davalının faydalı model belgesinin 1, 8-15 no'lu istemlerinin hükümsüzlüğüne, birleşen davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, asıl davada davalı-birleşen davada davacı vekili temyiz etmiştir.

1- Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, asıl davada davalı-birleşen davada davacı vekilinin birleşen davaya yönelik tüm ve asıl davaya yönelik aşağıdaki bent kapsamı dışında kalan ve yerinde görülmeyen diğer temyiz itirazlarının reddi ile yerel mahkemece birleşen davada verilen hükmün onanması gerekmiştir.

2- Ancak asıl dava, faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü, birleşen dava, faydalı modelden kaynaklanan haklara tecavüz ve haksız rekabet teşkil eden fiillerin tespiti, önlenmesi ve maddi tazminatın tahsili istemlerine ilişkindir.

Asıl davada hükümsüzlüğü istenen dava konusu faydalı model belgesinin 1-15 numaralı istemlerden oluştuğu, mahkemece asıl davanın kısmen kabulüne, 1 ve 8-15 numaralı istemlerin hükümsüzlüğüne karar verildiği halde, davalı yararına vekalet ücreti takdir edilmemiş

olması ve yine asıl davada yapılan yargılama giderlerinin, davanın kabul/ret oranı nazara alınmadan, tümünün davalıdan tahsiline karar verilmiş bulunması doğru görülmemiş, kararın bu nedenle asıl davada davalı şirket yararına bozulması gerekmiştir.

SONUÇ: Yukarıda (1) numaralı bentte açıklanan nedenlerle asıl davada davalı-birleşen davada davacı vekilinin, birleşen davaya yönelik tüm ve asıl davaya yönelik diğer temyiz itirazlarının REDDİ ile yerel mahkemece birleşen davada verilen hükmün ONANMASINA, (2) numaralı bentte açıklanan nedenlerle asıl davada davalı-birleşen davada davacı vekilinin, asıl davaya yönelik temyiz itirazlarının kabulü ile yerel mahkemece asıl davada verilen kararının davalı şirket yararına BOZULMASINA, takdir olunan 1.350,00 TL duruşma vekalet ücretinin asıl davada davacı Ali İhsan Önal'dan alınarak, asıl davada davalı Şirket'e verilmesine, ödediği temyiz peşin harcın isteği halinde temyiz eden birleşen davada davacı Şirket'e iadesine, alınmadığı anlaşılan 143,50 TL temyiz başvuru harcı ile 29,20 TL temyiz ilam harcının birleşen davada davacı Şirket'ten alınmasına, 28.01.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³⁶

Kısmi terkin ve kısmi red halinde kalan istemlerin akıbeti hakkında dikkatli bir teknik değerlendirme gereklidir. Aşağıdaki karar, kısmi terkin; yeni olduğu belirlenen istemlerin korumaya değer küçük buluş niteliğinin tespiti zorunluluğuna ilişkindir:

“ Davacı/karşı davalı vekili, müvekkilinin 1999 yılından beri morg üniteleri, kadavra ekipmanları alanında faaliyet gösterdiğini, 2009/0003 nolu MODÜLER MORG ÜNİTESİ isimli faydalı modelleri bulunduğunu, davalı Bayramoğlu Ltd.'nin ürettiği, diğer davalının satışını yaptığı morg ünitesinin faydalı modelden kaynaklanan haklarına tecavüz ettiğini, aynı zamanda 6762 Sayılı TTK'nın 57/5. maddesi uyarınca eylemin haksız rekabete neden olduğunu ileri sürerek, faydalı modele tecavüz ve haksız rekabetin tespitini, menini, hükmün ilanını talep ve dava etmiş, karşı davanın ise reddini istemiştir.

Davalılar/karşı davacılar vekilleri, davacı/karşı davalının faydalı modelinin yenilik vasfına sahip olmadığını, benzerlerinin daha önceden kamuya sunulduğunu, faydalı modele tecavüzlerinin söz konusu olmadığını ileri sürerek, asıl davanın reddini, karşı davada ise faydalı modelin hükümsüzlüğünü talep ve dava etmişlerdir.

Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve dosya kapsamına göre, davacı/karşı davalının faydalı modelinin 13 adet isteminin bulunduğu, 1 ve 8 nolu istemlerin bağımsız, 2,3,4,5,6,7,9,11,12,13 nolu olanların ise 1 nolu isteme bağımlı istemler olduğu, faydalı modelin 2,4,7,9 nolu istemlerin yenilik vasfını taşıdığı, davalı/karşı davacıların morg ünitesinin davacının 2,4,7 ve 9 nolu istemlerine tecavüz ettiği gerekçesiyle, asıl davanın kısmen kabulüne, faydalı modelin 2,4,7,9 nolu istemlerinde açıklanan haklara tecavüz ve haksız rekabet edildiğinin tespitine, menine, hükmün ilanına, karşı davanın kısmen kabulüne, faydalı modelin 1,3,5,6,8,10,11,12,13 istemleri yönünden hükümsüzlüğüne, 2,4,7,9 nolu istemler yönünden talebin reddine karar verilmiştir.

Kararı, taraf vekilleri temyiz etmiştir.

1- Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı/karşı davalı vekilinin asıl ve karşı davaya yönelik tüm temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.

³⁶ 11. HD, 28.01.2016, 2015/2679 E.- 2016/959 K.

2- Asıl dava, faydalı modele tecavüzden kaynaklanan tazminat, karşı dava faydalı modelin hükümsüzlüğü istemine ilişkindir. 551 sayılı KHK'nın 1. maddesine göre "bu KHK'nın amacı buluşlara patent ve faydalı model belgesi vererek korumaktır." Yine 551 sayılı KHK'nın 154. maddesi uyarınca, "bu KHK'nın 156. madde hükmüne göre yeni ve 10. madde anlamında sanayiye uygulanan buluşlar faydalı model belgesi verilerek korunur." Aynı KHK'nın 156. maddesinde de faydalı model belgesine konu buluşun yenilik koşulu açıklanmıştır. Anılan madde metinlerinden de anlaşılacağı üzere KHK'da patentlerden farklı olarak buluş basamağı koşulu getirilmemiş olmakla birlikte, faydalı model belgesi ile korunması gereken sınai hak konusunun öğretilerinde ve Dairemiz kararlarında da açıklandığı üzere (basit bir çözümü içeren küçük/faydalı) buluş niteliğinde bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla, 551 sayılı KHK'nın 154 vd maddelerinde ifade edilen yenilik unsuru, aynı zamanda faydalı model korunması amacına uygun nitelikte bir küçük buluş vasfına sahip olmalıdır.

Somut olayda, davacı/karşı davalının 13 istemden oluşan faydalı modelinin 2,4,7 ve 9 nolu istemlerinin yeni olduğundan bahisle hükümsüzlük davasının kısmen kabulüne karar verilmiştir. Oysa, yukarıda açıklandığı gibi yeni olduğu belirlenen söz konusu istemlerin korunması için aynı zamanda küçük/faydalı buluş niteliğinde olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bu konuda görüşüne başvurulmuş bilirkişilerce 2,4,7,9nolu istemlerin içerdikleri özelliklerin 551 KHK 161 ve devamı maddeleri uyarınca korunması gereken küçük/faydalı buluş vasfına sahip olup olmadıkları konusunda değerlendirme yapılmamıştır.

Bu itibarla, mahkemece bilirkişilerden ek rapor veya yeni bir bilirkişi heyetinden rapor alınarak, 2,4,7 ve 9 nolu istemlerin **küçük/faydalı buluş vasfına sahip olup olmadıkları tespit** edilerek, neticesine göre bir karar vermek gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır.

3- Öte yandan, davaya konu faydalı model belgesinin 2,4,7,9nolu istemlerinin, 551 Sayılı KHK hükümleri gereğince, korunması gerekip gerekmediği konusunda yeterli incelemeye dayanmayan bilirkişi raporuna göre, faydalı modele tecavüze yönelik asıl davanın kısmen kabulüne karar verilmesi de doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.

SONUÇ: 1-Yukarıda (1) numaralı bentte açıklanan nedenlerle davacı/karşı davalı vekilinin asıl ve karşı davaya yönelik tüm temyiz itirazlarının REDDİNE, (2) ve (3) numaralı bentlerde açıklanan nedenlerle davalı/karşı davacı vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün davalı/karşı davacı yararına **BOZULMASINA**, takdir olunan 1.350,00 TL duruşma vekalet ücretinin davacı-karşı davalıdan alınarak davalılar-karşı davacılarından Bayramoğulları San. ve Tic. Ltd. Şti.'ye verilmesine, ödedikleri temyiz peşin harcın istekleri halinde temyiz eden davalılar-karşı davacılara iadesine, aşağıda yazılı bakiye 30,70 TL temyiz ilam harcının temyiz eden davacı-karşı davalıdan alınmasına, 15.03.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³⁷

Faydalı model üç boyutu ürünlere dair fikirlere bahsedilebilen bir belgedir. Usul ve yöntemlere ise faydalı model hakkı tanınmamaktadır. Bu konudaki istisnaya ilişkin aşağıdaki içtihat örnek niteliğindedir. Usullere faydalı model verilememesi; usul ve yöntemlerin faydalı model ile korunamayacağı, dava konusu faydalı modeldeki ana istemin bu yasa hükmüne de aykırı olduğu hakkındaki karar şöyledir:

“Davacı vekili, davalının “çocuklar için kumlu boyama” başlıklı buluş için faydalı model belgesi aldığını, bu buluşun yenilik özelliği taşımadığını, 551 sayılı KHK'nın 156.

³⁷11. HD, 15.03.2016, 2015/6216 E.-2016/2834 K.

maddesine aykırı olduğunu, 1940-1950’li yıllardan itibaren Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında yer aldığını, Türkiye’de ve dünyada bilindiğini, bu buluşun, aplikasyon tekniği ile üretilen ürün olduğunu, 1999 yılından beri Toys R Us mağazalarında satıldığını, Milliyet Gazetesi ekinde dağıtıldığını, ayrıca faydalı modeldeki “özel işlemden geçirilerek” ibaresindeki özel işlemin ne olduğunun belli olmadığını, bunun da 551 sayılı KHK’nin 165/b maddesine aykırı olduğunu” ileri sürerek, davalıya ait TR 2003 00059 numaralı faydalı modelin hükümsüzlüğünü, verilecek kararın ilanına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin buluşunun yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik özelliğine sahip olduğunu, patentin aksine tekniğin bilinen durumunu aşmak gerekmediğini savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporları ve tüm dosya kapsamına göre, “dava konusu faydalı modeldeki istemlerden 1 no’lu istemin ana istem olduğu, yenilik özelliği içermediği, KHK’nin 154, 155 ve 156. maddeleriyle Yönetmeliğin 9. maddesine uygun olmadığı, 2-5 no’lu istemlerin yeni unsur içermediği ve Yönetmeliğin 9. maddesine uygun olmadığı, ayrıca 1 no’lu ana istemin somut bir ürünü değil boyama tekniğini, yani işleyişi korumaya yönelik olduğu, bu nedenle KHK’nin 155. maddesine aykırı olduğu, Toys R Us mağazası tarafından gönderilen 30.10.2006 tarihli cevabi yazıda kumlu boyama adlı ürünün ilk kez 1999 yılında ithal edildiği ve bu tarihten itibaren satışa sunulduğunun bildirildiği, bilirkişi heyetinde yer alan ve ürünü kullanan okul öncesi eğitim uzmanı bilirkişinin buluş konusu ürünün 2003 yılı öncesinden beridir okullarda kullanılmakta olduğunu bildirdiği, davalının faydalı modelinin yenilik özelliği taşımadığı, KHK’nin 165/1-a maddesi uyarınca hükümsüzlüğüne karar verilmesi gerektiği, dava konusu faydalı modelde 1 no’lu ana istemde yer alan “özel işlem”den neyin ifade edildiğinin açık olmadığı, buluş konusunun, “ilgili teknik alandaki uzmanın onu uygulamaya koyabilmesini mümkün kılacak yeterlikte açık ve kesin” tam olarak tanımlanması gerektiği, bu hususun KHK’nin 165/1-b maddesinde yazılı hükümsüzlük sebebinin oluşturduğu, dava konusu faydalı modelde, korunmaya çalışılan hususun kumlu boyama tekniği olduğu, ancak KHK’nin 155. maddesi uyarınca usul ve yöntemlerin faydalı model ile korunamayacağı, dava konusu faydalı modeldeki ana istemin bu yasa hükmüne de aykırı olduğu gerekçesi ile davanın kabulü ile davalıya ait TR 2003 00059 Y nolu faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne, koşulları oluşmayan ilan talebinin reddine karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 03,15 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 22.02.2010 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³⁸

Hükümsüzlük davasını kimler açabilecektir? Bu konuda rekabet edenlerin menfaatlerinin etkileneceği, riske gireceği değerlendirilmelidir. Menfaati olanlar, Cumhuriyet savcıları veya ilgili kamu kurum ve kuruluşları faydalı modelin hükümsüzlüğünü isteyebilir. Faydalı model sahibinin 109 uncu maddeye göre faydalı model isteme hakkına sahip olmadığı nedenine dayalı faydalı modelin hükümsüzlüğü davası, ancak buluşu yapan veya halefleri tarafından açılabilir.

Aşağıda kararı verilen somut çekişmede; faydalı modele bağlanmış buluşun yeniliği tartışılmış, teknik inceleme için bilgisayarda anlar bilirkişi de görevlendirilmiştir. Yeniliği

³⁸11. Hukuk Dairesi- 22.02.2010 tarih, 2008/11389 E.- 2010/2019 K.

bozduğu ileri sürülen kayıtların tarih taşıması aranmaktadır. TR 2005/01480 sayılı faydalı model belgesinde yer alan istemlerdeki “GPRS ve GPS Donanımlı GPRS Modül İçeren Validatör” unsuru ile kablosuz ağ bağdaştırıcı unsuru da dahil olmak üzere istemdeki tüm unsurların, CUBİC firmasına ait “Universal Validatör 5300” adlı ürün broşüründe bulunduğu, her ne kadar bu broşürde tarih mevcut değil ise de, broşürün “www.cubic.com” internet sitesinde de yer aldığı, bilgisayar uzmanı bilirkişinin de katılımı ile yapılan teknik incelemede, bu broşürün internet ortamına konuluş tarihinin 11/08/2004 olduğunun belirlendiği, davalıya ait TR 2005/01480 sayılı faydalı modelin başvuru tarihinin ise, 25/04/2005 olduğu, böylece davalıya ait faydalı model belgesine konu buluşun, tescil başvuru tarihinden yaklaşık 8 ay önce yurt dışında üretilip satıldığı, broşürde açıklandığı ve kullanıldığı anlaşıldığından faydalı modeldeki istemlerin yenilik koşulunu taşımadığı değerlendirilmiştir. Karar şöyledir:

“Davacı vekili, davalının TR 2005 01480 sayılı, “GPRS ve GPS donanımlı validatör” adlı ürünü için TPE’den faydalı model belgesi aldığını ancak, bu faydalı model belgesinin 551 sayılı KHK’nın aradığı yenilik kriterinden yoksun olduğunu, bu belgeye konu ürünün çok uzun yıllardır yurt içinde ve yurt dışında pek çok firma tarafından üretilerek piyasaya arz edildiğini, davalıya ait faydalı modelin, 6957772 no’lu patent ile aynı olduğunu, TW 587218 sayılı patentte, US 6084870 sayılı patentte, US 2006/0085127 sayılı patentte ve 2003/0078564 sayılı patentte de aynı sistemlerin kullanıldığını ve davaya konu faydalı modeldeki unsurların bulunduğunu, bu ürünün yıllardan beri CUBİC Firması tarafından imal edildiğini ileri sürerek, davalı adına tescilli 2005/01480 sayılı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü ile sicilinden terkinini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkiline ait faydalı model hakkında İstanbul 2. FSHM’ nin 2007/113 E. sayılı dosyasında açılan hükümsüzlük davasının bekletici mesele yapılması gerektiğini, faydalı modelin tescil koşullarını taşıdığını, müvekkilinin hiçbir zaman GPRS sisteminin mucidi olduğunu iddia etmediğini, ancak, müvekkilinin faydalı modelinin bu sisteme ilişkin olmayıp, sistem bir bütün olarak ele alınmak suretiyle, validatör, GPS ve GPRS ’in oluşturduğu araç takip ve kartlı ödeme sistemlerine getirdiği çözüme ilişkin olduğunu, davacı tarafından dayandığı patentlerin müvekkiline ait buluştan farklı olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece iddia, savunma, toplanılan deliller, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davalı adına kayıtlı ve “GPRS ve GPS Donanımlı Validatör” buluş başlığı taşıyan TR 2005/01480 sayılı faydalı model belgesinde yer alan istemlerdeki “GPRS ve GPS Donanımlı GPRS Modül İçeren Validatör” unsuru ile kablosuz ağ bağdaştırıcı unsuru da dahil olmak üzere istemdeki tüm unsurların, CUBİC firmasına ait “Universal Validatör 5300” adlı ürün broşüründe bulunduğu, her ne kadar bu broşürde tarih mevcut değil ise de, broşürün “www.cubic.com” internet sitesinde de yer aldığı, bilgisayar uzmanı bilirkişinin de katılımı ile yapılan teknik incelemede bu broşürün internet ortamına konuluş tarihinin 11/08/2004 olduğunun belirlendiği, davalıya ait TR 2005/01480 sayılı faydalı modelin başvuru tarihinin ise, 25/04/2005 olduğu, böylece davalıya ait faydalı model belgesine konu buluşun, tescil başvuru tarihinden yaklaşık 8 ay önce yurt dışında üretilip satıldığı, broşürde açıklandığı ve kullanıldığı anlaşıldığından faydalı modeldeki istemlerin yenilik koşulunu taşımadığı gerekçesiyle, davanın kabulü ile davalı adına tescilli 2005/01480 sayılı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü ile sicilinden terkinine karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 01,50 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 01/11/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³⁹

Faydalı model davaları teknik incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Bu davalarda, uyuşmazlık pür hukuki nitelikte olmadığı sürece, doğru teknik bilirkişinin seçimi kararın sıhhati açısından önemlidir. Aşağıdaki karar bu konuya ilişkin örneklerdendir:

“ Davacı vekili; müvekkilinin uzun süreli çalışmalarla geliştirdiği açma kapama mekanizması içeren örnekleri ve tarifnameleri sunulu ürünün teknik olarak yeni ve farklı bir mekanizmaya sahip açma-kapama özelliklerine sahip olduğunu iddia ederek haksız olarak müvekkili ürününün patent ve faydalı model korumalı mekanizmasını birebir taklit eden karşı yana ait ürünler ile taraflarına ait ürünler arasındaki benzerliklerin ve yapılan tecavüzün tespitini, müvekkilinin haklarına tecavüzün men'i, davalıya ait benzer ürünlerin satışının önlenmesi ve tespit edilecek lisans bedeli kadar tazminata hükmedilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, davacı adına tescilli 2011/01952, 2007/02951, 2012/04900, 2010/0474, 2011/07617, 2011/03016 numaralı patent ve faydalı modellere tecavüz iddiasıyla açılan davanın reddi gerektiğini, Bakırköy 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nin 2013/17 D.ış sayılı dosyasında yapılan tespitte bilirkişinin müvekkiline ait ürünün davacının patent ve faydalı modellerine tecavüz etmediğinin tespit edildiğini, bilirkişinin sadece 2007/02952 ve 2009/1541 tescil numaralı patent ve faydalı model ile müvekkilinin ürününün benzer olduğunu tespit ettiğini, patent ve faydalı modellerin bir kısmının hükümsüzlüğü için Bakırköy 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nde 2013/324 E sayılı davayı açtıklarını savunarak davanın reddini talep etmiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve dosya kapsamına göre, 23.12.2014 tarihli tahkikat duruşmasında bilirkişi incelemesi için ara karar oluşturulduğu, usulüne uygun bu ara kararın yerine getirilmediği, somut olayın özelliği itibarıyla faydalı model ve patente yönelik ihlalin varlığının tespitinde **teknik bir inceleme gerektirip davacı taraf süresinde** bilirkişi ücretini yatırmadığından mevcut delil durumuna göre tecavüzün tespitinin mümkün bulunmadığı, gerekçeyle ispat edilemeyen davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 01,50 TL temyiz ilam harcının temyiz eden davacıdan alınmasına, 22/02/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”⁴⁰

1- Hükümsüzlük Kararının Etkisi

³⁹ 11. HD, 01.11.2016, 2015/11696- 2016/8562

⁴⁰ 11. HD, 22.02.2016, 2015/7307 E.- 2016/1848 K.

Faydalı modelin hükümsüzlüğü kararı, patentin hükümsüzlüğünde olduğu gibi geçmişe etkilidir. SMK 139/4 maddeye göre, Patentin hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş karar, herkese karşı hüküm doğurmaktadır. Hükümsüzlük kararının kesinleşmesinden sonra mahkeme, bu kararı TPE'ye görev gereği bildirecektir. Bu bildirim, PatKHK'da patent ve faydalı model için öngörülmemiş olan yeni bir imkandır. Hükümsüzlük kararı bir tespit kararı özelliği yanında eda kararıdır. Kesinleşmiş karar ile hükümsüz kılınan patent, TPE tarafından sicilden terkin edilir ve durum Bültende yayımlanır. Bu hüküm, SMK 145/1 madde uyarınca faydalı model hükümsüzlüğü halinde de uygulanacaktır.

2- Hükümsüzlüğün Geçmişe Etkili Olmasının İstisnaları

Bu konuda yine patentle ilgili hükümsüzlük kararının geçmişe etkisindeki istisnalar geçerlidir. Kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar ile sözleşmeler istisna oluşturmaktadır. Patent veya faydalı model hakkının hükümsüz sayılmasından önce, bu hakka tecavüz nedeniyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararları, hakkın hükümsüz sayılmasından önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler istisna oluşturmaktadır. Bu istisnaların gerekçesi, hukuki güvenlik ve istikrar sağlanması ihtiyacıdır. Ancak kötü niyet temel bir kural olarak istisnaların da istisnası niteliğindedir.

V. FAYDALI MODELE TECAVÜZ VE KORUMA

Faydalı model belgesi de tıpkı patent gibi tekeli haklar ve yetkiler sağlamaktadır. Faydalı model koruması ile patent koruması aynı kurallara tabidir. Buna göre, faydalı model sahibi, tıpkı patent sahibi gibi, tekeli hak ve yetkiler sahiptir. Korumanın kapsamı konusunda, patente ilişkin ilkeyi ortaya koyan SMK 89. madde uygulanacaktır. Faydalı model başvurusu veya faydalı model tescilinin koruma kapsamı, istem veya istemlere göre belirlenir. Tarifname ve resimler ise koruma kapsamının tayini için ikincil unsurlardır. İstemlerin yorum gerektirmesi halinde, tarifname ve şekillerden faydalanmak gerekecektir.

İstemlerin aynen veya eşdeğer olarak taklidi halinde faydalı model sahibinin SMK 141. maddesi uyarınca, patent sahibi gibi korumadan yararlanması, tecavüzün durdurulması ve tazminat davaları açması mümkündür.

Faydalı model koruması da patent gibi inhisari korumadır. Belge sahibi üçüncü kişilerin üretim, satış, ticari kullanım gibi eylemlerine karşı hukuki yollara başvurusu mümkündür. Patent hakkı sahibinin münhasır haklarını düzenleyen ve aynı zamanda hakkın sınırlarını gösteren 85. maddesi faydalı model sahibi için de geçerlidir. Yine pratikte koruma kapsamının tayininde esas olan 89. madde ilkeleri faydalı model alanında da geçerlidir. Bu konuda patentler bakımından yapılan açıklamalar geçerli olduğundan tekrar edilmeyecektir.

Korumanın kapsamı ve sınırları konusunda, SMK m. 85, uygulanacaktır. Bu konuda patent koruması ve patente tecavüzle ilgili bölümlere atıfla yetinmek yeterlidir. Patentte olduğu gibi koruma yine istemlere göre belirlenir, istemlerin aynen veya eşdeğer olarak kullanımı patente tecavüz oluşturmaktadır. SMK, faydalı modele tecavüzü ayrıca düzenlemiş değildir. Bu nedenle, SMK'nınm. 89, 141 maddeleri, m.145(1) yollaması ile uygulanacaktır.

Buna göre;

*“a) Patent veya faydalı model sahibinin izni olmaksızın buluş konusu ürünü kısmen veya tamamen **üretme** sonucu **taklit etmek**.*

b) Kısmen veya tamamen taklit suretiyle meydana getirildiğini bildiği ya da bilmesi gerektiği hâlde tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünleri **satmak, dağıtmak veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkarmak ya da bu amaçlar için ithal etmek, ticari amaçla elde bulundurmak, uygulamaya koymak suretiyle kullanmak** veya bu ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunmak.

c) Patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu **usulü kullanmak** veya bu usulün izinsiz olarak kullanıldığını bildiği ya da bilmesi gerektiği hâlde buluş konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünleri satmak, dağıtmak veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkarmak ya da bu amaçlar için ithal etmek, ticari amaçla elde bulundurmak, uygulamaya koymak suretiyle kullanmak veya bu ürünlerle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunmak.

ç) Patent veya faydalı model hakkını **gasp** etmek.

d) Patent veya faydalı model sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek.”

Yasanın yukarıda sıraladığı haller, patent veya faydalı modele tecavüz oluşturmaktadır. SMK’nın 89. maddesi, korumanın kapsamının belirlenmesinde etkili olup; tecavüz eyleminin istemler karşısında yorumu, belge sahibinin belgeden doğan haklarının hakkaniyetli korumasında denge gözetilerek yapılmalıdır. Bir kere buluş veya küçük buluşun ne olduğu belgeden makul düzeyde bir kesinlikle anlaşılmalıdır. Açıklık kuralı; buluşun uygulanmaya elverişli açıklıkta gösterilmesi gerekliliğinin bir diğer işlevi de burada görülmektedir.

Uygulamada, faydalı modele tecavüz davası ile hükümsüzlüğü davası ayrı ayrı veya birlikte de görülebilmektedir. Hükümsüzlük davası, süresi içinde karşı dava olarak veya süre geçtiği takdirde, ayrıca açılıp birleştirilerek karara bağlanmaktadır. Aşağıdaki örnek bu konudaki uygulamayı yansıtmaktadır;

“ Asıl davada davacı vekili, müvekkili şirketin TR 2006/05365 nolu "Kompozit destek profili" başlıklı faydalı model tescil belgesinin ve 2006/04067 kod numaralı endüstriyel tasarım tescil belgesinin bulunduğunu, davalının müvekkilinin izni olmaksızın taklit ürünler üreterek, iç ve dış piyasada bu malların satışını yaptığını, bu durumun haksız rekabete yol açtığını ileri sürerek; davalı eylemlerinin müvekkilinin haklarına tecavüz ve haksız rekabet teşkil ettiğinin tespitine, tecavüzün ve haksız rekabetin önlenmesine, davalının fiillerinin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ve hükmün yayınlanmasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Asıl davada davalı vekili, davacı yana ait endüstriyel tasarım tescili ile faydalı model belgesinin esasen korunamayacağını çünkü profillerin nihai kullanımda görülebilen nitelikte olmadığını, ayrıca müvekkiline ait profillerin davacıya ait profillerden farklı olduğunu, davacının haklarına herhangi bir tecavüzün bulunmadığını savunarak, davanın reddini istemiştir.

Birleşen davada davacı vekili, davacıya ait 2006/04067 ve 2006/05365 Y sayılı faydalı model ve tasarım tescil belgelerinin hükümsüzlüğünü talep ve dava etmiştir.

Birleşen davada davalı vekili hükümsüzlük koşullarının bulunmadığını savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma, benimsenen 02.06.2014 tarihli bilirkişi raporu, toplanan deliller ve tüm dosya kapsamına göre, davacının 2006/05365 Y sayılı faydalı model belgesinin

tüm istemleri itibariyle yenilik vasfına sahip olmadığı bu nedenle faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi gerektiği, davacıya ait 2006/04067/1 sayılı tasarının önemli bir bölümünün görülmeyen tasarım olduğu, görünen kısımların ise kamuya mal olmuş harcı alem nitelikte olduğu ve bu kapsamda hükümsüzlük koşullarının olduğu; yine 2006/04067/2 sayılı tasarının tamamen görülmeyen tasarım olduğu, hükümsüzlük koşullarının olduğu asıl dava davacısı- birleşen dava davalısının tasarım ve faydalı model belgelerinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi gerektiğinden tasarım tescil ve faydalı model belgelerine vaki tecavüzün söz konusu olamayacağı gerekçesiyle, asıl davanın reddine; birleşen davanın ise, kabulüne karar verilmiştir.

Kararı, asıl dava davacısı- birleşen dava davalısı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, asıl davada davacı birleşen davada davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, asıl davada davacı birleşen davada davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 30,70 TL temyiz ilam harcının temyiz edenden alınmasına, 12/01/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."⁴¹

Mahkemeler, patent istemlerini yorumlama konusunda ilkeler geliştirmektedir. Temel ilke, patent özelliklerinin bir bütün olarak anlaşılmasıdır. Esas olan istemlerdir, tanım ve çizimler de yorumda yardımcı unsurlar olarak kabul edilirler. Mahkeme teknik uzmandan teknik terimlerin ne demek olduğu, buluşun ve koruma alanının ne olduğu konusunda bilgi alacaktır. Gerektiği takdirde, belge sahibinin tescil süreci sırasında Ofisle yaptığı iletişim ve yazışmalar (*prosecution history*) da yoruma yardımcı kanıtlar olacaktır. Patent veya faydalı model belgesi, tekniğin ilgili alanında uzman tarafından başvuru tarihindeki genel yaygın bilgiler ışığında okunur ve anlamlandırılır⁴².

Çekişmede, tecavüz iddiasına karşı hükümsüzlük iddia ve talebi bulunduğunda, öncelikle hükümsüzlük konusu çözümlenmelidir. Aşağıda verilen örnekte görüldüğü gibi, mahkeme öncelikle birleşen hükümsüzlük davasını karara bağlamış; ardından, faydalı modele tecavüzün men'i, tazminat ve tedbirin devamına dair karar vermiştir. Karar şöyledir:

"Davacı vekili; müvekkilinin TPE nezdinde tescilli "Boru türü parçaların montajı için sabitleme elemanı" başlıklı faydalı model belgesine sahip olduğunu, davalı Raci Gündoğan tarafından faydalı model belgesinde tanımlanan sabitleme elemanını üretmek için kalıp yapıldığını, diğer davalılarca da müvekkiline ait ürünün aynısının üretilerek piyasaya satıldığının tespit edildiğini ileri sürerek tecavüzün tespitini, önlenmesini, ürün ve imalatla kullanılan makinelere, kalıplara el konulmasını ve bunların üzerinde müvekkiline mülkiyet hakkı tanınmasını, hükmün ilanını ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere şimdilik 15.000 TL maddi, 15.000 TL manevi tazminatın en yüksek banka faiziyle davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsilini talep ve dava etmiştir.

Bir kısım davalılar vekili; davacının faydalı modelinin yeni olmadığını, piyasada yıllardır birçok firma tarafından üretildiğini savunarak davanın reddini istemiştir.

⁴¹11. HD, 01.01.2016, 2015/9939 E.- 2016/156 K.

⁴²BENTLY, Lionel-SHERMAN, Brad; IntellectualPropertyLaw, Oxford 2002, s. 498.

Birleşen davada, davacılar Azim ve Ekbersu Banyo Aksesuarları San. Tic. Ltd. Şti, Ali Ekber Karakuş ve Gül Koçak vekili; davalı adına tescilli 2012/06791 nolu faydalı model belgesinin yeni ve ayırt edici olmadığını ileri sürerek hükümsüzlüğünü ve sicilden terkinini talep ve dava etmiştir.

Davalı Mustafa Çivitçi vekili; davaların birleştirilmesini ve hükümsüzlük davasının reddini savunmuştur.

Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; birleşen dava yönünden, faydalı model belgesiyle korunan "çoklu sayıda artı ve/veya çarpı şeklindeki kanallar"ın dosyaya sunulan önceki tarihli dökümanlarda yer almadığı, faydalı modelin yeni olduğu gerekçesiyle birleşen davanın reddine; asıl dava yönünden, davalı Raci Gündoğan tarafından yapıldığı iddia edilen kâhplar ile davalılar Ali Ekber Karakuş ve Gül Koçak adına kayıtlı Azim ve Ekbersu Banyo Aks. San. Tic. Ltd. Şti. firmasında imal edilen mamullerin davacı mamullerine benzerlik gösterdiği ve bu nedenle davacının, adına kayıtlı faydalı modelden doğan haklarına tecavüz oluşturduğu, davacı tarafından davalılara çekilen 08/07/2012 ihtarname tarihi ile tedbirin infaz edildiği 31/10/2012 tarihi arasındaki 3 ay 21 günlük kullanım nedeniyle 551 sayılı KHK'nın 140.maddesine göre talep edilebilecek tazminat miktarının 10.145,10 TL olduğu ve fiilin oluş şekli, iş hacmi dikkate alınarak, takdiren 6.000 TL manevi tazminatın uygun olacağı gerekçesiyle asıl davada davalının, davacının faydalı modeline tecavüzünün ve faydalı modeli kullanmasının önlenmesine, verilen tedbir kararının hükmün kesinleşmesine kadar devamına, 10.145,10 TL maddi tazminat ile 6.000 TL manevi tazminatın 8/7/2012 ihtar tarihinden itibaren en yüksek banka faiziyle birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen alınarak davacıya verilmesine, fazla talebin reddine, karar kesinleştiğinde hüküm özetinin masrafı davalılardan müştereken ve müteselsilen alınarak günlük bir gazetede bir kez ilanına karar verilmiştir.

Kararı, asıl davada Raci Gündoğan dışındaki davalılar, birleşen davada davacılar vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, asıl davada Raci Gündoğan dışındaki davalılar-birleşen davada davacılar vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, asıl davada Raci Gündoğan dışındaki davalılar-birleşen davada davacılar vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 1.077,14 TL temyiz ilam harcının temyiz edenlerden alınmasına, 27/01/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."⁴³

Ancak eşdeğer unsurun kullanılması patente tecavüz gerçeğini değiştirmedeği halde, faydalı model söz konusu olduğunda, onun doğasına uygun yaklaşım esastır. Buna göre faydalı model nisbi veya nitelikli olmayan bir yenilik getirdiğinden unsur değişimlerinin, buluş sahibinin amacı, yenilikçi katkısı çerçevesinde, dikkatle değerlendirilmesi gereklidir.

Faydalı model yoluusul veya formülasyonlar için kapalı olduğundan bunlarla ilgili kullanım ve ispat hükümleri uygulama yeri bulmayacaktır.

Koruma, başvurunun SMK m. 97'ye göre yayınından itibaren başlar ve tecavüz halinde, başvuru sahibi tarafından dava açılabilir. Yayından önce dahi mütecavize faydalı modelin varlığı

⁴³11. HD, 27.01.2016, 2015/6721 E.- 2016/887 K

bildirilmişse yine dava açılması mümkündür. Ancak mahkemeler, tescilin kesinleşmesinden önce bu konuda nihai bir karar vermezler, sürecin tamamlanmasını beklerler.

Patent veya faydalı model sahibinin doğrudan tecavüzlere karşı çıkma ve koruma talep etme hakkı olduğu gibi, buluşun veya esaslı unsurlarının **dolaylı kullanımını** da önleme hakkı vardır. Mülga PatKHK'nın 74. maddesinin karşılığı olan SMK m. 86 şöyledir:

*“Patent sahibinin, patent konusu buluşun uygulanmasını mümkün kılan ve buluşun esasını teşkil eden bir kısmı ile ilgili unsurların veya araçların üçüncü kişiler tarafından, patent konusu buluşu kullanmaya yetkili olmayan kişilere verilmesini **önleme hakkı vardır**. Bu hükmün uygulanabilmesi için söz konusu üçüncü kişilerin, bu unsurların veya araçların buluşu uygulamaya yeterli olduğunu bilmeleri ve bu amaçla kullanılacağını bilmeleri veya bu durumun yeterince açık olması gerekir.*

(2) Birinci fıkra söz edilen unsurlar veya araçlar piyasada her zaman bulunabilen ürünlerse üçüncü kişiler söz konusu yetkili olmayan kişileri belirtilen fiilleri yapmaya teşvik etmediği takdirde birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(3) 85 inci maddenin üçüncü fıkrasının (a), (b), (c) ve (ç) bentlerinde belirtilen fiilleri yapanlar, birinci fıkra hükmüne göre patenti kullanmaya yetkili olmayan kişilerden sayılmaz”

Dolaylı tecavüz anlamına gelen bu eylemlerin önlenmesi talep edilebildiğine göre, yukarıdaki şartlar kapsamında dava konusu edilmelerinin de mümkün olduğu bellidir.

SMK'nın ortak hükümler kitabında yer alan hukuki çareler, faydalı model ihlallerinde de uygulama konusu olurlar.

SONUÇ :

SMK, diğer sınai haklara ilişkin değişikliklerden öte, faydalı model tescili ve korunması alanında önemli yenilikler getirmiştir. Öncelikle tescil sürecindeki sürelerde kısalma söz konusudur. Örneğin başvurudaki eksiklerin, hataların düzeltilmesi için artık eski mevzuatın verdiği üç aylık süre iki aya inmiş, eksikliğin giderilmemesi halinde başvurunun geri çekilmiş sayılacağı öngörülmüştür. Öte yandan yeni düzenlemede, araştırma raporu esaslı bir işlem olmuştur. Araştırma raporu istenmemesi başvurunun geri çekilmiş sayılmasına yol açmaktadır.

SMK'nın patent için öngördüğü Kurum içi hükümsüzlük yolu ise faydalı modellere kapalı tutulmuştur. Faydalı modeller eskiden olduğu gibi ancak bir mahkeme kararı ile hükümsüz kılınabilmektedir. Hükümsüzlük sebepleri ise önceki mevzuata göre esas itibarıyla, değişmiş değildir. Ancak mülga KHK'ya göre faydalı modelin hükümsüzlüğü davası sadece onun koruma süresi boyunca açılabilirdi⁴⁴; SMK ise bu davanın aynı zamanda korumanın bitmesinden itibaren beş yıl boyunca açılabileceğini öngörmüştür⁴⁵.

⁴⁴ Mülga PatKHK m. 165/3

⁴⁵ SMK m. 144(3)

KAYNAKLAR

BENTLY, Lionel-SHERMAN, Brad; Intellectual Property Law, Oxford 2002

ERDİL, Engin; Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul 2012

FIRTH, Alison/PHILLIPS, Jeremy; Introduction to Intellectual Property Law; Londra 2001

NOYAN, Erdal; Patent Hukuku, Ankara 2015

TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2004

ÖZTÜRK, Özgür; Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları, İstanbul 2008

6769 SAYILI SİNAİ MÜLKİYET KANUNU

551 SAYILI PATENTLERİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KHK

YARGITAY 11. HD KARARLARI (UYAP)

http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/utility_models/utility_models.htm

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/pdfs/ukpga_19880048_en.pdf

europa.eu.int

http://www.dehns.com/cms/document/What_is_a_utility_model.pdf